

ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΡΙΟΥ

Η εισήγηση που ακολουθεί, μετά από πρόσκληση της Μυρσίνης Ζορμπά, έγινε στη Α' συνάντηση με τίτλο: "Οι Στρατηγικές του Βιβλίου στην Ευρώπη σήμερα" που πραγματοποιήθηκε στο Ινστιτούτο Γκαίτε στις 4 Νοεμβρίου 1991 με τη συνεργασία του Βρετανικού Συμβουλίου, του Γαλλικού Ινστιτούτου, του Ινστιτούτου Γκαίτε και του Ιταλικού Ινστιτούτου και οργανώθηκε στο πλαίσιο σεμιναρίων κατάρτισης σε εκδοτικά επαγγέλματα, που οργανώνει η Γ.Γ. Ισότητας σε συνεργασία με τον Σύνδεσμο Εκδοτών Βιβλίου.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

■ Της Αλεξάνδρας Παπάζογλου *

Ο ρόλος του βιβλιοθηκάρου ή του ειδικού πληροφοροφύλακα, όπως ονομάζεται σύμφωνα με τη σύγχρονη τάση, είναι να παρέχει πληροφοροφύλαξη με τα δεδομένα μέσα που του παρέχονται.

Μπορεί οι πηγές του να είναι βιβλία, περιοδικά, τράπεζες πληροφοριών, μικροφύλακες, κάποιο δίκτυο, ή ένας δίσκος CD-ROM.

Για να μπορέσει να τ' αποκτήσει αυτά τα μέσα και να τα έχει στη διάθεσή του στο χώρο εργασίας του, που είναι η βιβλιοθήκη πρέπει ο ίδιος καταρχήν να ενημερώνεται και να το εντάσσει στη λειτουργία της βιβλιοθήκης.

Αυτοί είναι οι τρεις πόλοι γύρω από τους οποίους κινείται ο βιβλιοθηκάριος προκειμέ-

νου να φθάσει στον τελικό σκοπό που είναι η παροχή πληροφοριών προς το χρήστη.

Α. Ενημέρωση

Στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ εκτός από τα καθάρια επαγγελματικά περιοδικά όπως π.χ. το Library Journal, το Advances in Librarianship, American Libraries, Documentaliste, Bulletin des Bibliothèques de France που ενημερώνουν για τις εξελίξεις στον κλάδο, υπάρχουν και τα ειδικά περιοδικά για τις παραγγελίες όπως το Choice, το Booklist, το Libre Hebdo, το School Library Journal που απευθύνονται στους βιβλιοθηκάρους που είναι υπεύθυνοι για την επιλογή του έντυπου υλικού και την ενημέρωση της συλλογής μιας βιβλιοθήκης. Στην Ελλάδα εκδίδονται περίπου 3.000 καινούργιοι τίτλοι το χρόνο, αριθμός πολύ μικρός σε σχέση με τους 60.000 νέους τίτλους

που εκδίδονται ετησίως στην Αγγλία. Η ενημέρωση που παρέχεται στον Έλληνα βιβλιοθηκάριο προκειμένου αυτός να κάνει τις επιλογές του και τις προμήθειες σε βιβλία και περιοδικά, είναι αναπτυγμένη αλλά σίγουρα πολύ καλύτερη απ' αυτήν που υπήρχε την προηγούμενη δεκαετία. Βασίζεται στα περιοδικά, στις εφημερίδες, σε βιβλιογραφικά δελτία, στους καταλόγους εκδοτών και στις εκθέσεις βιβλίων.

Αναλυτικά έχουμε:

1) Τα περιοδικά

Τα καινούργια βιβλία που κυκλοφορούν στο εμπόριο παρουσιάζονται σε δύο κυρίως περιοδικά, το "Διαβάζω" και τον "Ιχνηυτή".

Η παρουσίαση δεν γίνεται ειδικά για τους βιβλιοθηκάρους, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι

* Η Αλεξάνδρα Παπάζογλου είναι Διευθύντρια Βιβλιοθηκών του Ελληνοαμερικανικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος.

Ο Έλληνας βιβλιοθηκάριος πρέπει να επισκέπτεται συχνά κάποιο από τα μεγάλα βιβλιοπωλεία για την καλύτερη ενημέρωσή του

δεν δίνονται πληροφορίες για το είδος της συλλογής ή την ηλικία στην οποία απευθύνονται τα βιβλία. Δεν δίνονται όμως και άλλα σημαντικά στοιχεία όπως είναι η τιμή αγοράς. Οι βιβλιοκρισίες είναι συνήθως μεγάλες και αρκετά φιλολογικές, πράγμα το οποίο σημαίνει χάσιμο χρόνου για έναν επαγγελματία που πάντα στερείται χρόνου.

Το άλλο μειονέκτημά τους είναι ότι φυσικά δεν καλύπτουν όλα τα βιβλία τα οποία εκδίδονται. Θα πρέπει κανείς ν' ανατρέξει σε ειδικότερα κατά κλάδο περιοδικά όπως είναι π.χ. το περιοδικό "Διαδρομές για την παιδική λογοτεχνία", η "Νέα Οικολογία", ο "Φυσικός Κόσμος", "Τα Εκπαιδευτικά", προκειμένου να διαβάσει κάποια εξειδικευμένη κριτική. Το περιοδικό "Ιχνηυτής" δημοσιεύει μια φορά το χρόνο ένα αρκετά πλήρη κατάλογο των εκδιδόμενων βιβλίων κατά κατηγορία. Ο βιβλιοθηκάριος όμως πρέπει να ξέρει κάπως τί κρύβει ο κάθε τίτλος και αν αυτός είναι κατάλληλος για τη συλλογή του προκειμένου να προχωρήσει σε παραγγελία.

2) Εφημερίδες

Οι κυριότερες αθηναϊκές εφημερίδες έχουν ημέρα παρουσίασης καινούργιων βιβλίων και βιβλιογραφική στήλη.

Παρ' ότι κανείς σπάνια έχει το χρόνο να κοιτάξει όλες τις εφημερίδες και να διαβάσει τις εκτεταμένες βιβλιοκρισίες, οι στήλες αυτές έχουν πάντα πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.

Οι βιβλιοκρισίες είναι από καλούς δοκιμογράφους και η βιβλιογραφική παρουσίαση ουσιαστική.

3) Βιβλιογραφικά Δελτία

α) Τα "Νέα Βιβλία" του Βιβλιοπωλείου της Εστίας ήταν μέχρι πρότινος το μόνο βιβλιογραφικό δελτίο και έβγαινε 4 φορές το χρόνο. Είναι οργανωμένο σύμφωνα με τις κατηγορίες του ταξινομικού συστήματος Dewey και έχει τις βασικές πληροφορίες για τον συγγραφέα, τον τίτλο, τον εκδότη, τον τόπο έκδοσης, τη σειρά και την τιμή. Το δελτίο αυτό κάλυπτε σχεδόν 80% της ετήσιας ελληνικής παραγωγής βιβλίου και είναι το μόνο έντυπο που έδινε την τιμή αγοράς για τα παρουσιαζόμενα βιβλία αλλά δεν παρείχε κανένα σχολιασμό.

β) Το Ιούνιο του 1991 κυκλοφόρησε το 1ο τεύχος του "Δελτίου Ελληνικής Βιβλιογραφίας" το οποίο εκδίδει η Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών Βιβλιοπωλών.

Αποτελεί μία επέκταση των "Νέων Βιβλίων" την Εστίας και φιλοδοξεί να καλύψει το κενό ενημέρωσης που υπήρχε. Το υλικό είναι κατοχυρωμένο και εδώ κατά το σύστημα Dewey

ΕΙΝΑΙ ΓΕΓΟΝΟΣ ΟΤΙ...

"Στατιστικές αναγνωσιμότητας και προτιμήσεων θα ήταν πολύ χρήσιμες προκειμένου ο βιβλιοθηκάριος να κάνει τις σωστές επιλογές...είναι γεγονός ότι στις περισσότερες βιβλιοθήκες οι παραγγελίες δεν γίνονται από τους βιβλιοθηκάρχους αλλά από διάφορες μη ενημερωμένες επιτροπές ή ακαδημαϊκούς δασκάλους..."

Για την βιβλιογραφική ενημέρωση του Έλληνα βιβλιοθηκάρου είναι μειονέκτημα η έλλειψη εθνικής βιβλιογραφίας

και οι αναγραφές δίνονται στα ελληνικά και μεταγραμμένες στα λατινικά.

Καθώς έχουν κυκλοφορήσει μόνο δύο τεύχη του Δελτίου είναι ακόμα δύσκολο να κρίνει κανείς τον τελικό ρόλο που θα παίξει στην ουσιαστική ενημέρωση των βιβλιοθηκάρων.

4) Κατάλογοι Εκδοτών

Ένας ακόμα τρόπος ενημέρωσης είναι οι κατάλογοι των εκδοτών. Δυστυχώς η προμήθειά τους δεν είναι εύκολη καθώς δεν αποστέλλο-

νται στις βιβλιοθήκες, αντίθετα πρέπει οι βιβλιοθηκάριοι να τους αναζητήσουν, πράγμα εντελώς παράλογο αν σκεφτεί κανείς ότι παράλληλα κατακλιζόμαστε καθημερινά από ξενόγλωσσους εκδοτικούς καταλόγους.

Ένα ακόμα πρόβλημα είναι ότι οι κατάλογοι αυτοί δεν είναι τυποποιημένοι βάσει προτύπων και έτσι εκτός από τη διαφορετική παρουσίαση, υπάρχει πρόβλημα και στην καταχώριση των ονομάτων καθώς και στην ταξινόμηση κατά κατηγορίες. Πάντως είναι ένα σημαντικό βοήθημα.

5) Εκθέσεις βιβλίων

Οι εκθέσεις βιβλίων που οργανώνονται από τους συνδέσμους των εκδοτών σε υπαίθριους χώρους έχουν γίνει απαραίτητο στοιχείο ενημέρωσης του βιβλιοθηκάρου. Εκτός από τη δυνατότητα που προσφέρουν να δει κανείς τα βιβλία επί τόπου είναι και μια ευκαιρία για να συγκεντρώσει τους καινούργιους καταλόγους των διαφόρων εκδοτών που, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, δεν στέλνονται στις βιβλιοθήκες.

6) Βιβλιοπωλεία

Ο Έλληνας βιβλιοθηκάριος μιας γενικής βιβλιοθήκης πρέπει να επισκέπτεται κάποιο από τα μεγάλα βιβλιοπωλεία για την καλύτερη ενημέρωσή του. Είναι και αυτός ένας τρόπος να έρχεται άμεσα και έγκαιρα σ' επαφή με τις καινούργιες εκδόσεις ή να εντοπίσει κενά της συλλογής του.

Όπως φαίνεται από την ανάλυση υπάρχουν αρκετά βοηθήματα για την ενημέρωση του Έλληνα βιβλιοθηκάρου. Δυστυχώς αυτά δεν είναι συγκεντρωμένα, η παρουσίασή τους δεν είναι τυποποιημένη και δεν έχουν τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τον βιβλιοθηκάριο εφόσον δεν απευθύνονται άμεσα σ' αυτόν. Έτσι ο χρόνος που απαιτείται για την ενημέρωσή του είναι μεγαλύτερος απ' αυτόν που διαθέτει.

Η έλλειψη κάποιου επαγγελματικού περιοδικού που να ενημερώνει γενικό-

τερα για τις τάσεις και τα υλικά που κυκλοφορούν στο εμπόριο όσον αφορά το χώρο των βιβλιοθηκών π.χ. είδη μηχανημάτων CD-ROM, πακέτα προγραμμάτων βιβλιοθηκών είναι αρκετά μεγάλο πρόβλημα.

Υπάρχουν όμως και κάποια άλλα στοιχεία που λείπουν από τον ελληνικό χώρο και δυσχεραίνουν το έργο του βιβλιοθηκάρου.

Αυτά είναι:

1) Η έλλειψη Books-in-Print για τα ελληνικά βιβλία

Ο Έλληνας βιβλιοθηκάριος δεν μπορεί να κάνει την απλή κίνηση που κάνει ο συνάδελφός του όλων των άλλων ευρωπαϊκών χωρών ν' ανοίξει το βιβλίο ή να κοιτάξει το CD-ROM και να δει τί βιβλία υπάρχουν στο εμπόριο

πάνω σε κάποιο θέμα, ή τί έχει γράψει κάποιος συγγραφέας και υπάρχουν ακόμα στο εμπόριο ή να μπορέσει να κάνει ένα σωστό κατάλογο παραγγελιών με τις τελευταίες τιμές ώστε να μη ξεφύγει από τον προϋπολογισμό του. Η δημιουργία του αρχείου ΕΛΕΑ που παρουσιάστηκε σαν Books-in-Print στο Β' Βιβλιογραφικό συνέδριο στις 20 Οκτωβρίου δυστυχώς δεν βασίζεται σε κανένα πρότυπο και επομένως δεν μπορεί να παίξει αυτό το ρόλο.

Χρήσιμη θα ήταν για βιβλιογραφικούς λόγους και η ύπαρξη ενός αρχείου εξαγλημένων βιβλίων (Out - of-Print Books) το οποίο φυσικά απορρέει από τη δημιουργία των Books-in-Print.

2) Η έλλειψη ελληνικής βιβλιογραφίας

Η ύπαρξη των βιβλιογραφιών της British Library, της Biblioteque Nationale, της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου διευκολύνουν πάντα τον βιβλιοθηκάριο στην ενημέρωση αλλά και αργότερα στην ένταξη του έντυπου υλικού στη βιβλιοθήκη. Δυστυχώς στην Ελλάδα μόλις το 1990 κυκλοφόρησε η ελληνική εθνική βιβλιογραφία βασισμένη σε πρότυπα. Τα κενά που υπάρχουν για τα χρόνια που δεν κυκλοφορούσε εθνική βιβλιογραφία είναι δύσκολο να καλυφθούν και αποτελούν μεγάλο μειονέκτημα για την βιβλιογραφική ενημέρωση του Έλληνα βιβλιοθηκάριου.

3) Στατιστικές

Εκτός από τις στατιστικές που παρουσιάζει το περιοδικό "Ιχνητής" για το πόσα βιβλία εκδίδονται το χρόνο, από ποιούς εκδότες και σε ποιές κατηγορίες, δεν υπάρχουν άλλες σοβαρές στατιστικές και έρευνες αγοράς που να καθοδηγούν τον Έλληνα βιβλιοθηκάριο.

Για να δείξω πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη στατιστικών στοιχείων θα αναφερθώ στην περίπτωση της Γερμανίας¹ όπου οι βιβλιοθηκάριοι είχαν σοβαρό πρόβλημα με τους έφηβους μια και οι στατιστικές τους έλεγαν ότι αυτή η κατηγορία χρηστών δεν δανειζόταν βιβλία

από τις βιβλιοθήκες, κι επομένως κατ' αυτούς δεν διάβαζε και απλώς χρησιμοποιούσε τη βιβλιοθήκη σαν στέκι και τόπο συνάντησης.

Οι στατιστικές των βιβλιοπωλείων και της

έπρεπε να λυθεί.

Στατιστικές αναγνωσιμότητας και προτιμήσεων θα ήταν πολύ χρήσιμες προκειμένου ο βιβλιοθηκάριος να κάνει τις σωστές επιλογές. Δυστυχώς τα προβλήματα αυτά είναι μικρά

σε σχέση με το μεγαλύτερο πρόβλημα που είναι το γεγονός ότι στις περισσότερες βιβλιοθήκες οι παραγγελίες δεν γίνονται από τους βιβλιοθηκάριους αλλά από διάφορες μη ενημερωμένες επιτροπές ή ακαδημαϊκούς δασκάλους.

Β. Προμήθεια

Οι παραγγελίες γίνονται με τον παραδοσιακό τρόπο της αναγραφής συγγραφέα, τίτλου, εκδότη, ημερομηνία έκδοσης και απευθύνονται σε μεμονωμένα βιβλιοπωλεία, μια λύση αναχρονιστική και με αρκετά προβλήματα.

Πριν δύο χρόνια ξεκίνησε με τη δημιουργία της εταιρίας "Κοινοπρακτική" μια προσπάθεια διάθεσης βιβλίων πολλών εκδοτών από έναν οργανισμό. Η κίνηση ήταν επιτυχής απ' ό,τι φαίνεται καθώς άνοιξε το δρόμο για την ύπαρξη και άλλων τέτοιων εταιριών, όπως είναι η "Συνεργασία" και ο "Δαναός".

Δυστυχώς οι εκδότες αυτοί δεν έκαναν καμιά προσπάθεια παροχής υπηρεσιών προς τις βιβλιοθήκες, ίσως γιατί η αγορά αυτή είναι μικρή και η γραμμή του ενδιαφέροντός τους βέβαια είναι η καλύτερη διάθεση βιβλίων σε βιβλιοπωλεία.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν προμηθευτικοί οίκοι αντίστοιχοι με αυτούς που έχει στη διάθεσή του ο Ευρωπαίος ή Αμερικανός βιβλιοθηκάριος.

Στη Βρετανία οι προμηθευτές βιβλιοθηκών όπως είναι οι οίκοι Parker, Blackwell, Dawson ή Baker and Taylor στις ΗΠΑ προσφέρουν μια σειρά υπηρεσιών στις βιβλιοθήκες στις οποίες δεν έχει πρόσβαση ο Έλληνας βιβλιοθηκάριος παρά όταν πρόκειται για παραγγελίες ξένων

βιβλίων.

Καταρχήν οι οίκοι αυτοί εκδίδουν τους δικούς τους καταλόγους οι οποίοι κάνουν κάποια επιλογή με το σκεπτικό ότι απευθύνονται σε βιβλιοθήκες και όχι π.χ. σε βιβλιοπωλεία ή ιδιώτες.

Οι παραγγελίες μπορεί να γίνονται με το ISBN (International Standard Book Number) ή ακόμα και με το Barcode το οποίο εμφανίζε-

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ...

"... Η Ελλάδα δεν συμβαδίζει με τις εξελίξεις που υπάρχουν στο διεθνή χώρο, σε ό,τι αφορά την ενημέρωση, παραγγελία και την ένταξη του έντυπου υλικού στο χώρο των βιβλιοθηκών. .."

Η έλλειψη πρότυπης παρουσίασης δημιουργεί σύγχυση

Στην Ελλάδα εκδίδονται περίπου 3.000 καινούργιοι τίτλοι βιβλίων το χρόνο

αγοράς απέδειξαν ότι η κατάσταση ήταν διαφορετική απ' αυτή που έβλεπαν οι βιβλιοθηκάριοι. Οι έφηβοι ναι μεν δεν δανείζονταν βιβλία από τις βιβλιοθήκες αλλά διάβαζαν πολύ καθώς προτιμούσαν ν' αγοράζουν τα βιβλία που ήθελαν.

Έτσι αποδείχτηκε ότι οι βιβλιοθήκες είχαν κάποιο πρόβλημα στην αντιμετώπιση της κατηγορίας αυτής των χρηστών το οποίο θα

ται στα περιοδικά ενημέρωσης ή ακόμα και με δισκέτα, κάνοντας πολύ λιγότερο χρονοβόρα τη διαδικασία της παραγγελίας.

Στην Ελλάδα επίσης δεν υπάρχει τυποποίηση στη βιβλιογραφική παρουσίαση των διαφόρων βιβλίων. Έτσι ένα βιβλίο μπορεί εύκολα να παραγγελθεί δύο φορές αν π.χ. σε κάποια παρουσίαση το όνομα του συγγραφέα μιας μετάφρασης εμφανίζεται τη μια φορά ελληνοποιημένο και την άλλη φορά με τη λατινική γραφή.

Σε άλλες περιπτώσεις ένα βιβλίο αναφέρεται κάτω από τον επιμελητή, πράγμα που είναι λάθος, ενώ παράλληλα, το ίδιο βιβλίο σε άλλη παρουσίαση γράφεται κάτω από τον τίτλο που είναι το σωστό.

Η έλλειψη πρότυπης παρουσίασης δημιουργεί σύγχυση η οποία δεν ξεπερνιέται εύκολα καθώς έχει σαν αποτέλεσμα μια γραφειοκρατική διαδικασία επιστροφής η οποία είναι και χρονοβόρα και πολυέξοδη.

Γ. Ένταξη του έντυπου υλικού στη βιβλιοθήκη

Η διαδικασία ένταξης του έντυπου υλικού στη βιβλιοθήκη βρίσκει τους Έλληνες βιβλιοθηκάρχους σε φοβερά μειονεκτική θέση σε σχέση με τους συναδέλφους τους των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Η κάθε βιβλιοθήκη στην Ελλάδα κάνει τη δική της καταλογογράφηση και επαναλαμβάνει μια διαδικασία που θα μπορούσε να ήταν συλλογική.

Δεν υπάρχει λοιπόν συλλογική καταλογογρά-

φηση σε δελτία παρόμοια με αυτή που προσφέρει σε βιβλιοθήκες η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου (Library of Congress) από το 1902.

Δεν υπάρχει επίσης κάποιο δίκτυο συλλογικών καταλόγων στο οποίο θα μπορούσε να προσφύγει κάποιος για την ανάκτηση δεδομένων που αναφέρονται σε βιβλιογραφική περιγραφή και ταξινόμηση.

Λείπουν επίσης και οι εμπορικές εταιρίες όπως είναι η Baker and Taylor και οι Blackwell των ΗΠΑ, που προσφέρουν όχι

μόνο έτοιμη καταλογογράφηση αλλά και την ετοιμασία του βιβλίου με το δελτίο δανεισμού, την ετικέτα στη ράχη, το κάλυμμα προστασίας. Είναι προφανές ότι η Ελλάδα δεν συμβαδίζει με τις εξελίξεις που υπάρχουν στο διεθνή χώρο, σε ό,τι αφορά την ενημέρωση, παραγγελία και την ένταξη του έντυπου υλικού στο χώρο των βιβλιοθηκών. Δεν υπάρχει η υποδομή που θα βοηθούσε την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών όπως π.χ. του CD-ROM, της προμήθειας υλικού μέσω δισκέτας ή barcode από ένα αποκλειστικό προμηθευτή βιβλιοθηκών. Όλα αυτά είναι ακόμα πολύ εξεζητημένα πόσο μάλλον η ιδέα του teleordering το οποίο συνδέει εκδότες με βιβλιοπωλεία και το οποίο είναι πραγματικότητα στη Βρετανία μέσω του Bookbank του Whitaker και του Electro-Biblio του Circle de la Librairie στη Γαλλία. ■

(1) Glashoff, Ilona: Young Adult and Libraries. Booklet 9 (Section of Children's libraries joint with RI of Research in reading). 57th IFLA Conference, Moscow, 1991